

Слѣдъ арабитѣ — *византийцитѣ*. За тѣхнитѣ етнографски и езикови познания и способности може да се каже още по-малко и отъ туй, което се каза за първитѣ. — У тѣхъ липсва даже тая наивна любознателностъ, тая наблюдателностъ, която дава известна цѣна поне на една часть отъ арабскитѣ показания. Горди съ своята много по-висока култура, потомци на древнитѣ елини, византийцитѣ не се унижаватъ лесно, да удостоятъ съ внимание многобройнитѣ „варвари“, съ които неволно влизатъ въ стълкновение.¹⁾ При това византийскитѣ списатели — по една стара привычка — дълго врѣме употребитѣ изкуствена стара терминология, намѣсто да привеждатъ настоящитѣ народни имена. Известно е, че българитѣ дълго врѣме за тѣхъ сж мизи, а сърбитѣ трибали, ако не ги означаватъ съ други имена (хуни, скити и пр.). Руситѣ се явяватъ като мирмидони или кумани, угритѣ като турци, сармати или даки и т. н. Тая археологична терминология отнема много отъ цѣната и на ония византийски свидѣтелства, които смѣватъ българитѣ съ *хунитѣ* и даватъ поддрѣпа на турско-татарската теория.²⁾

За добра честь византийскитѣ хронисти сж ни очували обаче единъ голѣмъ брой отъ прабългарски *лични имена и титли*, които за насъ сж по-цѣнни отъ всичкитѣ имъ частни мнѣния за етнически съставъ на българитѣ. Тия езикови остатъци сж, които даватъ известно значение и на висококажнитѣ иначе свидѣтелства на Генесия и Теофана, а не обратно. Обаче и тукъ трѣбва винаги да се има прѣдъ видъ невъзможността, да се прѣдаватъ чужди звукове съ ограничената гръцка графика. Колкото повече тая послѣдната е недостатъчна, толкова повече критиката би трѣбвало да бъде прѣдпазлива, и да допуца винаги известенъ коефициентъ за грѣшки отъ небръжността на прѣписвачитѣ. За жалостъ тъкмо въ това отношение много се е грѣшило.

Третиятъ главенъ изворъ, отъ който критиката се ползува въ рѣшеніето на нашия въпросъ, *свидѣтелствата на рускитѣ лѣтописи*, е достатъчно оцѣненъ, ако кажемъ, че и тия свидѣтелства се отнасятъ повече къмъ *волжескитѣ* българи, за етнически съставъ на които се говори по-горѣ. Много важна е изричната разлика, която Несторъ прави между славяни и тѣхнитѣ насилници „българи“, обаче не такава стойностъ иматъ показанията на рускитѣ лѣтописи за волжескитѣ българи и особено е погрѣшно, както ще видимъ по-долу, да се правятъ изобщо нѣкакви заключения за прабългарския езикъ отъ *имената на нѣкои градове* по течението на Волга или Кама, които се поменуватъ за първъ пътъ едва въ 12 вѣкъ. При това и тукъ остава въпросътъ отворенъ: до колко вѣрно сж прѣдадени тия имена.

¹⁾ Ср. *Millenhof*, Deutsche Alterthumskunde B. 1887. II. 389, 390 специално за показанията на византийскитѣ списатели върху народността на прабългаритѣ.

²⁾ Вече Притеръ о. с. I. 451. забѣлява, че византийцитѣ иматъ такова широко и неясно понятие за името хуни, щото се вижда, че и сами не сж знаели, кого да нарекатъ съ това име. Подъ хуни у тѣхъ се криятъ често не само турци, но и германи и славяни. (Спор. Chron. rasch. генидитѣ сж хуни, спор. Кедрина — хунитѣ сж славяни и т. н.)